

התערבות ריפוי בעיסוק ביחידות לטיפול נמרץ פגים ויילודים

נייר עמדה

רציונאל

הטיפול בריפוי בעיסוק ביחידות לטיפול נמרץ פגים ויילודים מתמקד בטיפול התפתחותי בפגים, בייילודים ובהדרכת הוריהם, תוך הצגת הערך המוסף ממעורבות קבועה של מרפאים בעיסוק ביחידות טיפול נמרץ בפגים ויילודים (NICU). מטרת ההתערבות של ריפוי בעיסוק היא לצמצם את מצבי הדחק שלהם נחשף הפג או היילוד בשל חוסר הבשלות של המערכות השונות, לרבות המערכת הנוירולוגית. ההתערבות הטיפולית והדרכת ההורים מאפשרת זיהוי מצבים המביאים את התינוק לאי איזון או למתח ומאפשרת מתן כלים להיענות לצרכיו ולהביאו למצב נינוח. כל אלה מעודדים אצל התינוק יציבות פיזיולוגית, רוגע, חיוניות ויכולת אינטראקציה עם סביבתו הפיזית והאנושית. מטרת המסמך להציג את ייחודיותו של מקצוע הריפוי בעיסוק וליידע את אנשי המקצוע, את הציבור הרחב ואת קהל הלקוחות, את ספקי שירותי הבריאות, ליידע מחנכים, נציגי ביטוחים, גורמים מפנים וקובעי מדיניות, בדבר הפעילויות והשירותים המסופקים על-ידי מרפאים בעיסוק בתחומים הקשורים לטיפול נמרץ פגים ויילודים.

תחומי הידע המקצועי הנדרש

לבד מן הידע המקצועי הכללי, למרפאים בעיסוק העוסקים בהתערבות טיפולית נאונטולוגית, ידע רב במצבים רפואיים ובמאפיינים התפתחותיים הייחודיים לאוכלוסיית הגיל הרך.

- תחומי הידע המקצועי הייחודיים הנדרשים בתחום פגים או יילודים:
- ידע וניסיון בריפוי בעיסוק פדיאטרי וניאונטאלי.
 - ידע וכלים טיפוליים לבצע הערכה והתערבות.
 - ידע וכלים לזיהוי מצבים מסכני חיים ותגובה מיידית תואמת.
 - ידע ויכולת התמודדות עם מצבים רגשיים מורכבים של הורים.
 - ידע על אודות ארגון סביבה ותפקוד הורי – במצב לחץ מתמשך.

נייר העמדה נכתב על ידי פורום מצומצם של מרפאות בעיסוק, בהן מומחיות בתחום עבודה עם פגים: גב' גילה רבינוביץ, גב' נורית גולדנברג, גב' מירי הראל, וכן חברות מטה משרד הבריאות: גב' גילה שרון, גב' אורלי בוני, גב' אורנה צרפתי.

תחומי ההתערבות ודרכי הטיפול

- ההתערבות הטיפולית של ריפוי בעיסוק ביחידות האלה כוללת התערבות ישירה בטיפול בפג או ביילוד, ייעוץ והדרכה להורים ולצוות. דרכי ההתערבות כוללות:
- התאמה וויסות הגירויים שאליהם חשוף הפג או היילוד, מתן גרייה מותאמת והדרכה תואמת, לשם יצירת ויסות חושי ואיזון מעגלי ערות ושינה;
 - טיפול בתחומי אכילה והאכלה, ובכלל זה עידוד מיומנויות מציצה ואכילה;
 - שמירה על מנחים מותאמים תומכים ומעודדים התפתחות, כולל: אופן האחזקה (handling). התאמת עזרים כמו סדים במקרה של פגיעות/מנחים לא תקינים בגפיים;
 - הדרכת הורים למעורבות פעילה בטיפול היום-יומי בפג או ביילוד, כגון: שימוש בגירויים טאקטיליים, פרופריוצפטיביים, ווסטיבולריים וחיזוק תפקודי פה ואכילה;
 - סיוע והדרכה להורים כיצד להמשיך ולתפקד בבית ובפגייה במקביל.

גישות טיפוליות

הגישות הטיפוליות של ריפוי בעיסוק, כגון: אינטגרציה סנסורית (SI) והתערבות נזיר-התפתחותית (NDT), חייבות להיות מותאמות למצבו הרפואי של הפג או היילוד, האיזון הפיזיולוגי שלו והצרכים ההתפתחותיים והמשפחתיים הייחודיים. לנוכח הגישות החדשניות הנפוצות כיום בעבודה ביחידות לטיפול נמרץ פגים ויילודים, גם מקצוע הריפוי בעיסוק משלב בעבודתו את עקרונות גישת ה-NIDCAP (Newborn Individualized Developmental Care and Assessment Program). על פי גישה זו יש לבצע הסתכלות על התנהגויות כל פג או יילוד כבסיס להתאמת תכנית התערבות אישית וסביבתית ייחודית, שתביא להתפתחות מיטבית בזמן שהותו בבית-החולים.

מסגרות ההתערבות

המרפאים בעיסוק עובדים עם פגים או יילודים בפגייה, במחלקות יילודים, במרפאות מעקב רפואי והתפתחותי בבתי-החולים. על מנת להשיג את המרב האפשרי בעבור תינוקות אלה ומשפחותיהם, מומלץ, אם יש צורך, להמשיך בטיפול, במעקב ובהדרכה של מרפאים בעיסוק במסגרות אמבולטוריות שונות בקהילה, לרבות מסגרות להתפתחות הילד.

תהליך ההתערבות המקצועית-הטיפולית

תהליך ההתערבות המקצועית-טיפולית של המרפאים בעיסוק הוא חלק מן התכנית הטיפולית הרב-צוותית הנקבעת לכל פג או יילוד, על-פי צרכיו. תהליך ההתערבות הנו תהליך דינאמי ומשתנה על-פי צרכי התינוק ומשפחתו, וכולל:

- הערכה ראשונית דינאמית באמצעות תצפית, איסוף מידע וביצוע בדיקות רלוונטיות בתחילה ולאורך כל תהליך ההתערבות.
- בניית תכנית התערבות פרטנית לפג או היילוד, בתיאום עם הצוות.
- הדרכה וייעוץ להורים, על פי הצרכים, לרבות הדרכה לעידוד גרייה מתאימה לרכישת אבני הדרך ההתפתחותיות התואמות את גילו המתוקן.
- לאחר השחרור, ליווי ומעקב לפג או היילוד ומשפחתו, עם המלצות להתאמת הסביבה הביתית.
- המשך טיפול ומעקב מתמשך אחר פגים שיש להם פגיעות סומאטיות בעקבות היותם פגים (כמו בשל דימומים תוך מוחיים, אנוקסיה וכו'), לאורך מעגל החיים.

תוצאות ההתערבות המקצועית-טיפולית הרצויות

- תוצאות ההתערבות הטיפולית של המרפאים בעיסוק בעבודה עם פגים או יילודים מכוונות בין השאר ל:
- השפעה ועידוד לדפוס התנהגות תואמים את הגיל המתוקן.
 - עידוד התקשרות טובה בין הורה לילדו (Bonding).
 - פיתוח יכולת קליטה ותגובה לגירויים באופן מותאם, כמו: גירויים טקטיליים, ויזואליים ואודיטוריים.
 - מיקוד מבט ופיתוח דרכי תקשורת חברתית עם הסביבה.
 - פיתוח היכולת לוויסות והרגעה עצמית.
 - פיתוח היכולת לאכול דרך הפה.
 - פיתוח היכולת לשמור על מנח פלקטורי המאפשר בסיס להתפתחות תנועתית תפקודית בי-לטארלית, (תוך דגש על ידיים).
 - מתן כלים להורים לתקשר עם תינוקם, לזהות את צרכיו ולהעניק גירויים התפתחותיים מתאימים.

לסיכום

ממחקרים עולה כי פגים או יילודים המקבלים טיפול התפתחותי בפגייה מציגים תוצאות התפתחותיות טובות יותר לטווח הארוך והקצר. לתינוקות אלה נטייה להיגמל מצריכת חמצן מוקדם יותר ולפתח מיומנויות אכילה בשלות יותר. כל אלה מהווים אבני דרך חשובים לשיפור והתקדמות, וכפועל יוצא מאפשרים שחרור מוקדם יותר מבית-החולים.

למקצוע הריפוי בעיסוק, כחלק מן הצוות הרב-מקצועי, כישורים רחבים, פרספקטיבה מיוחדת וניסיון המאפשרים קידום הטיפול ההתפתחותי של אוכלוסייה ייחודית זו. הערך המוסף של הטיפול של ריפוי בעיסוק בא לביטוי במחלקות האשפוז, ביחידות המשך מעקב ובמסגרות המשך אחרות בקהילה, כגון: מכונים להתפתחות הילד, גנים טיפוליים, מסגרות חינוך מיוחד.

ידוע כי לפגות השלכות על המשך ההתפתחות התקינה של הילד, ולכן יש חשיבות רבה להתערבות ריפוי בעיסוק בהמשך: מעקב בטווח הקצר והארוך, התערבות בנקודות זמן ייחודיות והתערבות למטרות מניעה.

מקורות

- Als, H., Duffy, F.H., McAnulty, G.B., Rivkin, M.J., Vajapeyam, S., Mulkern, R.V., et al. (2004). Early experience alters brain function and structure. *Pediatrics*, 113, 846-857.
- Hunter, J.G. (2005). Neonatal Intensive Care Unit. In Jane Case-Smith (Ed.) *Occupational Therapy for Children* (5th ed.), pp. 688-770
- Grenier, I.R., Bigsby, R., Vergara, E.R., & Lester, B.M. (2003). Comparison of motor self-regulatory and stress behaviours of preterm infants across body positions. *American Journal of Occupational Therapy*, 57, 289-297
- Vergara, E. & Bigsby, R. (2004). *Developmental and Therapeutic interventions in the NICU*. Baltimore: Paul H. Brookes.